

Jarosław Matysiak
Poznań

**MATERIAŁY DIONIZEGO GIŻEWSKIEGO
(1916–1986)
(P.III–79)**

Dionizy Giżewski urodził się 15 września 1916 r. w Kębłowie pod Wrześnią, z rodziców nauczycieli Dionizego i Marii. Naukę pobierał w Państwowym Gimnazjum Klasycznym i Liceum im. Henryka Sienkiewicza we Wrześni. W październiku 1935 r. rozpoczął studia farmaceutyczne na Uniwersytecie Poznańskim. Przez dwa lata był asystentem mikologa prof. Jana Alkiewicza. Współpracował też z botanikiem dr Zygmuntem Czubińskim.

Studia przerwał z powodu wybuchu II wojny światowej. Zmobilizowany do wojska uczestniczył w wojnie obronnej Polski 1939 r. Wzięty do niewoli niemieckiej przebywał w stalagu, skąd został skierowany do prac rolnych w Nadrenii-Palatynacie. Zimą 1942/1943 r., pod pretekstem ściągnięcia krewnych do pracy, wrócił do kraju. Przez pewien czas pracował w aptece w Miłosławiu, a następnie do końca wojny w aptece we Wrześni. Uczestniczył także w działalności konspiracyjnej.

Po wojnie osiadł w Gnieźnie, gdzie prowadził Laboratorium Mikrobiologiczne w Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej oraz kierował apteką w Wojewódzkim Szpitalu dla Nerwowo i Psychicznie Chorych „Dziekanka”. Przez pewien czas prowadził dydaktykę na kursach pielęgniarskich i felczerskich w utworzonym we wrześniu 1963 r. Liceum Medycznym Pielęgniarstwa w Gnieźnie.

W czerwcu 1980 r. na podstawie pracy *Jan Toński (ok. 1610–1664) i jego wkład do medycyny i farmacji polskiej* uzyskał stopień doktora nauk farmaceutycznych na Akademii Medycznej w Poznaniu. W opracowaniu przedstawił mało opisywaną przez historyków postać profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego Jana Tońskiego. Opisał jego działalność medyczną, a poprzez analizę prac zobrazował jego wiedzę farmakognostyczną i farmakoterapeutyczną.

Zainteresowania naukowe Dionizego Giżewskiego koncentrowały się nad dziejami medycyny gnieźnieńskiej oraz historycznymi zagadnieniami farmacji i medycyny. Dzieje medycyny w Gnieźnie przedstawił m. in. w artykułach *Z dziejów lecznictwa w Gnieźnie* (1972), *Lekarze w Gnieźnie do czasu rozbiorów* (1984), *Cyrulicy gnieźnieńscy* (1987). Na podstawie kwerend archiwalnych przeprowadzonych w gnieźnieńskim Archiwum Archidiecezjalnym zestawiał 14 medycznych inkunabułów i zarejestrował ich marginalia. Owocem tej pracy był artykuł *Gnieźnieńskie inkunabuły medyczne i marginalia ich właścicieli i czytelników* (1975). Przedstawił też recepcję w Polsce odkrycia Williama Harveya. Wyniki badań przedstawił w artykule *Recepcja odkrycia Harveya na Uniwersytecie Krakowskim* (1976).

Interesował się również pracami średniowiecznych medyków. M. in. stwierdził, że manuskrypt Jana z Poznania z 1365 r. nie jest jego oryginalnym dziełem a jedynie opisem tłumaczenia podręcznika lekarza arabskiego Albucasisa. Swoje uwagi na ten temat przedstawił w artykule *Średniowieczny rękopis medyczny Jana z Poznania* (1984). Najwięcej uwagi w ostatnich latach życia poświęcił dziełom medycznym Tomasza z Wrocławia (1297 – ok. 1378), szczególnie jego *Opusculum meum* znane dawniej pod nazwą *Mihi competit*, liczące około 1000 stron, a składające się z czterech ksiąg: *Regimem sanitatis*, *Aggregatum*

medicinarum simplicium, Antidotarium i Practica Medicinalis. Praca ta, stanowiąca encyklopedię zdrowia, napisana została w latach 1360–1363. Dzieło to ze względu na swoją nieprzemijającą wartość nazwano "Śląskim kanonem Awicenny". Owocem prac Dionizego Giżewskiego nad życiem i działalnością Tomasza z Wrocławia były artykuły: *Czternastowieczny antydotariusz Tomasza z Wrocławia (1297–1378)* oraz *Apteki i aptekarze wrocławscy w świetle rękopisu „Antidotarius” Tomasza z Wrocławia (1297– ok. 1378)*.

Był także autorem wspomnień pt. *Powszedni dzień w „niemieckiej” aptece* opublikowanych w pracy zbiorowej *Wspomnienia farmaceutów z lat 1939–1945* (1975) oraz artykułów poświęconych osobliwości przyrodniczych Gniezna i Wielkopolski.

Dionizy Giżewski był członkiem Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego Sekcja Historyczna oraz członkiem Ligi Ochrony Przyrody.

Zmarł 2 stycznia 1986 r. w Gnieźnie i tam został pochowany.

Materiały Dionizego Giżewskiego zostały przekazane do Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu przez jego rodzinę w 1988 r. (ks. nab. „B” 108). Spuścizna została uporządkowana i zinwentaryzowana przez Jarosława Matysiaka w roku 2019. Zawiera materiały z lat 1975–1988. Została podzielona na 2 zasadnicze grupy zgodnie z metodami porządkowania przyjętymi w Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie.

Grupa I, licząca 6 jednostek archiwalnych i zawierająca materiały z lat 1975–1987, została podzielona na 2 podgrupy: A. Artykuły, tłumaczenie; B. Materiały warsztatowe.

W podgrupie pierwszej składającej się z 2 j. a. z lat 1975–1987 znajdują się artykuły z historii medycyny i farmacji oraz fragment traktatu Tomasza z Wrocławia w tłumaczeniu na język polski. W podgrupie drugiej liczącej 4 j. a. z lat 1982–1985 znajdują się teksty źródłowe i wypisy z literatury.

Grupę II liczącą 12 j. a. stanowią nieliczne materiały o twórcy zespołu, fotokopie i mikrofilmy prac Tomasza z Wrocławia ze zbiorów Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie oraz Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu z lat 1981–1988.

Po uporządkowaniu i zinwentaryzowaniu zespół Dionizego Giżewskiego obejmuje 0, 30 m. b. akt. W PAN Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu nadano spuściźnie sygnaturę P.III–79. Inwentarz zawiera 18 jednostek.

Źródła i bibliografia

1. Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu: Materiały Dionizego Giżewskiego (1916–1986), sygn. P. III-79, j. a. 7.
2. Giżewski Dionizy, *Powszedni dzień w „niemieckiej” aptece*, [w:] *Wspomnienia farmaceutów z lat 1939–1945* (1975), pod red. Witolda W. Głowackiego, Kraków 1975, s. 34–40.
3. Głowacki W. Witold, *Dr n. farm. Dionizy Giżewski (1916–1986)*, masz. 1988.

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

pozycja inwentarza

I. Materiały twórczości naukowej	1–6
A. Artykuły, tłumaczenie	1–2
B. Materiały warsztatowe	3–6
II. Materiały o twórcy zespołu, załączniki	7–18

I. MATERIAŁY TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ

A. Artykuły, tłumaczenie

1. *Gnieźnieńskie inkunabuły medyczne i marginalia ich właścicieli i czytelników,*
Pozycja Jana Tońskiego w anatomii polskiej XVII wieku,
Średniowieczny rękopis medyczny Jana z Poznania,
Lekarze w Gnieźnie do czasów rozbiorów,
Apteki i aptekarze wrocławscy w świetle rękopisu „Antidotarius” Tomasza z Wrocławia (1297–ok. 1378)
 Historia medycyny i farmacji polskiej
 1975–1987, kkp., druk., l. i sz., k. 24
2. *Antidotarius de medicinis compositis*
 Fragment traktatu z tłumaczeniem na język polski, uwagi
 B. d., rkp., masz., j. łac., pol., l., k. 103

B. Materiały warsztatowe

3. Tomasz z Wrocławia
 Notatki, wypisy z literatury, tłumaczenia dotyczące jego prac
 1982–1985 i b. d., rkp., masz., j. łac., pol., l., k. 92
4. *Alphabetum*
 Tekst źródłowy, wypisy z tekstu
 1984, rkp., j. łac., l., k. 63
5. *Practica*
 Tekst źródłowy
 B. d., rkp., j. łac., l., k. 56
6. *Aggregatum*
 Wypisy z tekstu źródłowego
 B. d., rkp., masz., j. łac., pol., l., k. 35

II. MATERIAŁY O TWÓRCY ZESPOŁU, ZAŁĄCZNIKI

7. Dionizy Giżewski
 Artykuł wspomnieniowy Witolda W. Głowackiego z poprawkami autorskim, zestawienie publikacji
 1988, rkp., masz., kkp., l., k. 4
8. Tomasz z Wrocławia, *Antidotarius (de Medicinis Compositis)*,
 Fotokopie traktatu
 B. d., rkp., l., k. 3, fkp. 83
9. Tomasz z Wrocławia, *Regulae generalis ad practicam segmentem*,
 Fotokopie traktatu
 B. d., rkp., l., k. 9, fkp. 87
10. Tomasz z Wrocławia, *Regulae generalis ad practicam segmentem* – c. d.
 Fotokopie traktatu
 B. d., rkp., l., k. 2, fkp. 80
11. Tomasz z Wrocławia, *Regulae generalis ad practicam segmentem* – c. d.
 Fotokopie traktatu
 B. d., rkp., l., k. 1, fkp. 85

12. Tomasz z Wrocławia, *Alphabetum*
Fotokopie traktatu
B. d., rkp., l., k. 1, fkp. 175
13. Tomasz z Wrocławia, fragmenty różnych prac
Fotokopie
B. d., rkp., l., k. 4, fkp. 91
14. Tomasz de Vratislavia, bp tytularny Sarepty, *Mihi competit. Antidotarius*
Mikrofilm ze zbiorów Biblioteki Jagiellońskiej
1981 [?], 1 mf
15. Tomasz z Wrocławia, *Alphabetum*
Mikrofilmy ze Zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu
1983, 1 mf
16. Tomasz de Vratislavia, bp tytularny Sarepty, *Mihi competit. Practica*
Mikrofilm ze zbiorów Biblioteki Jagiellońskiej
1985, 1 mf
17. Petrus Hispanus, *Thesaurus superum*
Mikrofilm ze zbiorów Biblioteki Jagiellońskiej
1985 [?], 1 mf
18. Tomasz bp Sarepty, *Antidotarius* (fragment)
Mikrofilmy ze Zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu
B. d., 2 mf